

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 25. novembra 1898.

Politiški oddelek.

Kvota.

Končno je bila mej kvotnima deputacijama, ki se imata dogovoriti glede prispevka vsake naših državnih polovic k skupnim izdatkom, izrečena poslednja beseda, katera pravi, da pogajanja niso imela nobenega uspeha.

Cislitvanska je prav za prav lahko zadovoljna, da so Madjari odklonili preskromno zahtevo naše kvotne deputacije, naj se ogerski prispevek zviša na 38 odstotkov, zakaj tudi če bi bili Madjari tej zahtevi ugodili, bi bili mi še vedno na slabem in bi morali za Madjare plačevati ogromne svote.

Na cislitvanski strani se je dovolj grešilo. Največji greh je, da naša vlada in da naša kvotna deputacija nista pokazali nikdar nič eneržije, da sta se pred madjarsko trdoglavostjo vedno umikali. Naša kvotna deputacija je storila veliko, neodpustno neumnost, ko je meseca junija letošnjega leta opustila svojo, lansko leto formulirano zahtevo, naj se avstrijski prispevek določi na 58 odstotkov, ogerski pa na 42, ter na ta način priznala, da je od Madjarov preveč zahtevala. Kako morejo izkušeni politiki take budalosti uganjati, je sploh nerazumljivo.

Madjari ne morejo niti s stališča finančialne pravičnosti niti s stališča gospodarske moči ničesar ugovarjati avstrijski, žal preklicani prvi zahtevi, naj plačuje po 42 odstotkov skupnih izdatkov. Takisto niso mogli navesti nobeneda pametnega razloga proti zahtevi, naj se določi kvota na podlagi plačilne zmožnosti in z ozirom na število prebivalstva. Ako se računa na tej podlagi z ozirom na ogerski državni proračun za l. 1896 ter z ozirom na zadnje ljudsko število, se izkaže kot pravična taka razdelitev bremen, kakor jo je cislitvanska kvotna deputacija najprej nasvetovala, da namreč plača Ogerska 42 odstotkov, cislitvanska pa 58 odstotkov.

Nasprotni temu so si dovolili Madjari neslano šalo, kar si je treba dobro zapomniti. Preračunali so in to na popolnoma nezanesljivi podlagi podatkov, da znašajo vsi dohodki cislitvanske državne polovice 882 milijonov, vsi dohodki ogerske državne polovice pa 392 milijonov.

Na tej podlagi, katero je s popolno pravico imenovati statističsko pačenje in brezprimerno predrznost, so Madjari izručevali, da bi moral cislitvanski prispevek k skupnim izdatkom znašati 69.22 odstotkov, ogerski pa 30.78 odstotkov in kakor v posmeh so izjavili, da bi bili pripravljeni, plačevati k večjemu 31.997 odstotkov.

Gotovo je vredno preiskati, kaj bi bila Avstrija dosegla, ako bi bili Madjari sprejeli za nje nasvetovano kvoto 38 odstotkov, na katero je cislitvanska kvotna deputacija reducirala svojo zahtevo, s katero se pa Madjari tudi niso zadovoljili. Ako bi se bila ogerska kvota določila na 38%, bi bila najprej odpadla tista 2%, katera plačuje sedaj Ogerska za nekdanjo vojaško krajino. V primeri s sedanjo kvoto znaša torej zahteva cislitvanske kvotne deputacije prav za prav samo 6.6% več nego je doslej ogerska plačevala. Pa tudi to ni nikak pridobitev, kakor je češki posl. Dr. Fošt v nedeljo razložil na nekem shodu, na katerem je dokazal, da se bremena Cislitranske ko novi nagodki zvišajo za letnih pet milijonov gld.

Teh pet milijonov na korist Ogrski iz jaha iz premembe ključa za razdelitev bonifikacijskih in restitucijskih bremen pri izvozu, iz višjih dohodkov Ogerske od dobička pri avstro-ogrski banki, iz zvišanja davka na sladkor itd. Ako odbijemo teh pet milijonov od svote, za katero bi se zvišal ogerski prispevek, če bi se ogerska kvota določila na 38 odstotkov, potem se izkaže, da bi Cislitvanska ne bila na boljšem niti za cela dva milijona. In še s takim beraškim zvišanjem ogerskega prispevka Madjari niso bili zadovoljni.

Pogajanja mej kvotnima deputacijama so se torej razbila. Sedaj se bodeta avstrijska in ogerska vlada direktno pogajali in kadar se zjedinita na kvoto, pride vsaka vlada s svojim predlogom pred svoj parlament in tedaj bodo imeli poslanci zadnjo besedo.

Ali je upati, da se bode vlada zavedela svoje dolžnosti in napram Madjarom ostala trda in energična ter krepko varovala cislitvanske koristi? Bojimo se, da ne!

„The wonderful century.“

Tako se glasi naslov jako zanimive knjige, katero je ravnokar obelodanil znameniti učenjak Alfred Russel Wallace. „The wonderful century“, „stoletje čudežev“, imevuje Wallace naše devetnajsto stoletje in to z bok mnogih iznajdb, s katerimi se more ponašati. S tem ne misli Wallace na tiste milijone iznajdb, katere so zabeležane v patentnem registru, ampak na tiste, ki so nam razkrile nove, doslej neznane zakone narave, ustvarile nove fundamente vede in posegle globoko v vsakdanje življenje.

Russel Wallace je te iznajdbe razdelil na dve skupini, na iznajbe in razkritja praktične vrednosti in na iznajdbe in razkritja bolj teoretičnega pomena.

V prvo skupino spadajo naslednje iznajdbe. 1. železnice, ki so premenile potovanje in zlasti vso trgovino in obrtnost revolucionirale ter preorugačile ves gospodarski ustroj, 2. parobrode, ki so za promet na morju istega pomena, kakor železnice za promet na kopnem, 3. električni telegraf, 4. žveplenka, 5. plinova razsvetljava, 6. telefon, 7. električna luč, 8. fotografija, 9. fonograf, 10. röntgenovi žarki, 11. spektralna analiza, ki je naše znanje o univerzumu korenito predrugačila tako, da smo z njeno pomočjo v stano, določiti relativno temperaturo in kamiško sestavo zvezda, 12. poraba anestetičnih sredstev, vsled katerih je možno izvrševati najtežje kirurške operacije ne da bi bolnik imel kake bolečine, 13. poraba antiseptičnih sredstev v kururgiji.

To je lepa vrsta znamenitih iznajdb. Ako se vprašamo, kaj so nam jednako važnega podala prejšnja stoletja, moramo odgovoriti, da skoro ničesar. 17. stoletje nam ni dalo družega, kakor dalnogled, katerega iznajba pa daleč nima tistega pomena, kakor na pr. spektralna analiza. Res, da so v 18. veku marki Worcester Bonltuos in Watt prišli na sled učinka para, a praktičnega pomeua je to postalo še le v našem veku, in tudi zrakoplov in strelovod se v minolem stoletju nista povspela do večje važnosti.

Šestnajsto stoletje nam ni prineslo nobene večje iznajdbe, 15. nam je prineslo tisk, 14. pa kompas, vsa prejšnja stoletja in tisočletja pa so človeštvu padala samo dvoje izumov življenskopraktičnega pomena. Izumitev arabških števil, ki so peljale k arimatiki in k algebri ter izumitev alfabetične pisave.

Vsega skupaj so nam torej poprejšna tisočletja podala samo pet znamenitih izumov, dočim nam jih je tekoče stoletje podalo trinajst.

Skoro isto je razmerje mej teoretičnimi razkritji.

Naše stoletje jih je prineslo dvanajst. To so:

1. razkritje mehničnega ekvivalenta gorkote kirje izkazal kot temeljni princip o hranitvi eneržije, 2. molekularna teorija plinov, 3. način direktnega merjenja gibljivosti luči in eksperimentelni dokaz, da se svet suče, 4. razkritje o funkciji prahu v naravi, 5. teorija o prvotnih in zloženih razmerah v kemiji, 6. razkritje narave meteorov in kometov, ki je omogočilo meteorične teorije o svetu, 7. dokaz o postanku in razvoju lednikov, 8. dokaz, da je človeštvo milijone let staro, 9. teorijo o organskem razvoju, 10. teorijo o celicah in o rekapitulaciji v nauku o embriju. 11. teorijo o kalih infekcijskih boleznij, 12. razkritje o naturi in o funkciji belih partikljev v krvi.

Ako pregledamo v preteklost, vidimo, da nam je 18. stoletje dalo dve skupini iznajdeb: 1. vstvarilo je moderno kemijo, kar je zasluga Blacka, Caven, Disha, Priestleya in Lavoisiera ter 2. ustvarilo je znanost o elektriki, kar je zasluga Franklina, Galvanija in Volte.

Več nam je prineslo 17. stoletje namreč: 1. gravitacijski nauk, 2. Keplerjev zakon, 3. diferencialno računanje, 4. Harveyev dokaz cirkulacije krvi in 5. Romerjevo določanje hitrosti svetlobe s pomočjo Jupiter satelitev, vsa prejšnja tisočletja so nam podala le Evklidovo geometrijo.

Z ozirom na to, je Wallace, pač po vsi pravici naše stoletje imenoval stoletje čudežev, „The wonderful century.“

Politični pregled.

Državni zbor. — Minoli petek je poslanska zbornica po dalši in jako ostri razpravi odklonila predlog, naj se obtoži bivše Badenijevo ministerstvo, ker je lani ob tem času poklicalo na pomoč policijo, da ž njo ukroti nemške obstrukcioniste. Predlog je bil s 193 proti 174 glasom odklonjen, torej z majhno večino 19 glasov. Ta večina se je dobila samo s pomočjo nemške katoliške ljudske stranke, ki je šla zdaj z dssnico, dočim je tedaj, ko je bil stavljen ta predlog v prvič, glasovala z opozicijo in tako omogočila njega sprejetje. V torek je prišel na razpravo predlog, naj se obtoži Thunovo ministerstvo, ker je povodom protižidovskih izgredev v Gališki v 33 okrajih razglasilo izjemno stanje. Predlog so stavili socijalni demokratje in ga je najprej utemeljeval Daszynski. Brez dvoma je Daszynski v svojem popisu galiških razmer in postopanja gališke šlahte ter uradništva močno pretiraval, ali če je le stoti del tega res, kar je povedal, potem zasluži ministerstvo, da se obtožni predlog sprejme, kajti potem so gališke razmere sramota celo za tako malo civilizovano državo, kakor je naša. Ministerski predsednik grof Thun je sicer Daszynskemu ugovarjal, a jako slabo, ker ni vedel družega reči, kakor da je Daszynski napadal odsotne osebe, ki se ne morejo braniti. Tak odgovor pač ni vreden piškovega oreha. Razprava o obtožnem predlogu se je včeraj nadaljevala, zajedno pa se je začelo prvo branje trgovinske pogodbe z Japonsko.

Nagodba. — Nagodbeni odsek deluje sicer počasi a delo gre vendar kolikor toliko od rok. V jedni zadnjih sej je trgovinski minister Dipauli priznal, da bo treba skleniti nov previzorij, ker je zlasti vsled razmer v ogerskem drž zboru nemogoče, da se definitivna nagodba pravočasno in parlamentarnim potom reši.

Dunaj za Südmarko. — Stolno mesto Dunaj ima od tega, da je sedež vseh centralnih uradov, središče cele dr-